

Agnieszka Tarnowska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

EKONOMICZNA DOSTĘPNOŚĆ ŻYWNOŚCI W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

ECONOMIC ACCESS TO FOOD IN THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo żywnościowe, dostępność ekonomiczna żywności

Key words: food security, economic access to food

Synopsis. Obecny kryzys gospodarczy w sposób niepokojący wpłynął na zapasy i ceny żywności na świecie. Bogata Europa zetknęła się z problemem pogarszającej się ekonomicznej dostępności żywności, zwłaszcza w nowych krajach członkowskich. W artykule pokazano dysproporcje w sile nabywczej, dochodach i cenach artykułów spożywczych w Unii Europejskiej i ich wpływ na bezpieczeństwo żywnościowe w aspekcie ekonomicznym.

Wstęp

W okresie kryzysu gospodarczego problem bezpieczeństwa żywnościowego, a zwłaszcza jego aspekt ekonomiczny, zyskują na znaczeniu. Powszechnie uważa się, że ograniczona dostępność żywności jest bolączką krajów rozwijających się. Jednak gwałtowne wzrosty cen żywności na rynkach światowych i topniejące jej zapasy w ostatnich latach zaniepokoiły nawet władze Unii Europejskiej. W Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 13 stycznia 2009 r. w sprawie wspólnej polityki rolnej i światowego bezpieczeństwa żywnościowego zwrócono uwagę na kilka istotnych faktów [Rezolucja Parlamentu... 2009]:

- po raz pierwszy od lat 70. świat stanął w obliczu dotkliwego kryzysu żywnościowego; ceny kukurydzy od 2006 roku wzrosły trzykrotnie, światowe ceny pszenicy w okresie dwóch lat wzrosły o ponad 180% przy ogólnym wzroście światowych cen żywności o około 83%,
- zgodnie z prognozami FAO i OECD, choć ceny artykułów spożywczych mogą obniżyć się w stosunku do wysokiego poziomu z 2008 roku, to nie przewiduje się, że spadną poniżej poziomu z 2006 r.,
- światowe zapasy żywności zmniejszyły się do dramatycznie niskiego poziomu, z zapasów wystarczających na rok, jakie gromadzono po II wojnie światowej, do zapasów wystarczających na 57 dni w 2007 r. i tylko 40 dni w 2008 r.,
- obecny kryzys najsilniej odbija się na gospodarstwach domowych o najniższych dochodach, zarówno w Unii Europejskiej, jak i w krajach rozwijających się, gdzie odsetek dochodów gospodarstwa przeznaczanych na żywność wynosi 60-80% jego łącznych dochodów, przy tym w UE średnia ta nie przekracza 20%,
- UE jest nadal głównym producentem żywności, dostarczając 17% światowej produkcji pszenicy, 25% światowych dostaw mleka, 20% światowej produkcji wieprzowiny i 30% światowej produkcji wołowiny, ale także jest ona znaczącym importerskim produktów rolnych, a stopień zaopatrzenia jest znacznie niższy od prognozy samowystarczalności w przypadku wielu podstawowych produktów rolnych.

Czynniki decydujące o ekonomicznej dostępności żywności

Dostępność ekonomiczna żywności w wymiarze narodowym zależy od zamożności poszczególnych państw. Unia Europejska składa się obecnie z 27 krajów różniących się wielkością dochodu narodowego. Jednym z podstawowych mierników dochodu narodowego jest PKB. Wartość PKB przypadająca na 1 mieszkańca danego kraju pozwala porównać dobrobyt państw i ich obywateli. Zatem na podstawie przedstawionych w tabeli 1 danych o PKB można podzielić kraje UE na 5 grup, w zależności od poziomu ich zamożności:

- najbogatszy kraj Unii – Luksemburg (PKB na mieszkańca w 2008 r. o 221% wyższe od średniej unijnej),
- kraje „starej” Unii bez południowych (wyjątek to Włochy) – bogata północ: Irlandia, Wielka Brytania, Finlandia, Szwecja oraz centralnie położone: Francja, Niemcy, Austria, Belgia, Dania, Holandia (PKB na mieszkańca powyżej średniej dla Unii),

- południowe kraje Wspólnoty (i dodatkowo Republika Czeska): Hiszpania, Portugalia, Grecja, Cypr, Malta i Słowenia (PKB na mieszkańca stanowiące w 2008 r. ponad połowę średniej unijnej),
- kraje Europy Środkowo-Wschodniej: Litwa, Łotwa, Estonia, Polska, Słowacja i Węgry,
- nowo przyjęte: Bułgaria i Rumunia (PKB na mieszkańca nie przekraczające 1/4 wartości średniej dla UE).

Dane pozwalają stwierdzić, że ostatni kryzys gospodarczy najdotkliwiej odczuła Wielka Brytania. Z pozycji 5 spadła w ciągu ośmiu lat na pozycję przedostatnią w swojej grupie. PKB na mieszkańca w tym kraju zmniejszyło się ze 142% średniej unijnej do zaledwie 118%.

Dane zamieszczone w tabeli 1 podają wartość PKB przypadającą na mieszkańca każdego kraju w euro i według parytetu siły nabywczej (PPP – *Purchasing Power Parity*). Parytety odzwierciedlają siłę nabywczą waluty danego kraju. Ich jednostką jest wspólna waluta umowna (PPS – *Purchasing Power Standard*). Wartość jednego PPS równa się liczbie jednostek waluty danego kraju odpowiadającej 1 euro na rynku krajowym, przy uwzględnieniu relacji cen danego kraju do cen pozostałych krajów biorących udział w porównaniach [Rocznik Statystyczny... 2009]. Jednostka PPS oznacza zatem taką samą ilość dóbr i usług, które można nabyć w każdym porównywanym kraju, niezależnie od poziomu cen.

Życie codzienne mieszkańców bogatych krajów „starej” Unii jest droższe, niż na południu i wschodzie Europy. W krajach bogatych ceny są wyższe, stąd PKB według parytetu siły nabywczej zmienia nieco ranking zamożności państw Wspólnoty. Nie są to duże zmiany, choć w przypadku Włoch parytet siły nabywczej udowodnił przynależność tego państwa do grupy mniej zamożnych krajów UE. Pomimo, że PKB na mieszkańca wyrażone w euro przekraczało tam średnią unijną w 2008 r. wyższe ceny sprawiły, że mieszkańcom tego kraju powodziło się gorzej, niż np. Hiszpanom. Drugim przykładem kraju zdeprecjowanego w zestawieniu przez niską siłę nabywczą na rynku krajowym, jest Dania. W 2008 r. na 1

Tabela 1. Kraje UE według wartości PKB na 1 mieszkańca

Kraje	Wartość PKB na 1 mieszkańca w krajach UE								
	tys. euro	UE-27 = 100	kraje	tys. PPS	kraje	tys. euro	UE-27 = 100	kraje	tys. PPS
	2000				2008				
UE 27	19,1	100	UE 27	19,1	UE 27	25,1	100	UE 27	25,1
Luksemburg	50,2	263,0	Luksemburg	46,4	Luksemburg	80,5	321,0	Luksemburg	69,3
Dania	32,5	170,0	Holandia	25,6	Dania	42,4	169,0	Irlandia	33,9
Szwecja	30,0	157,0	Dania	25,1	Irlandia	40,9	163,0	Holandia	33,6
Irlandia	27,6	145,0	Austria	25,0	Holandia	36,2	144,0	Austria	31,0
W. Brytania	27,2	142,0	Irlandia	24,9	Szwecja	35,4	141,0	Dania	30,1
Holandia	26,3	138,0	Szwecja	24,1	Finlandia	34,7	138,0	Szwecja	30,1
Austria	25,9	136,0	Belgia	24,0	Austria	33,8	135,0	Finlandia	29,3
Finlandia	25,5	134,0	W. Brytania	22,7	Belgia	32,2	128,0	W. Brytania	29,1
Niemcy	25,1	131,0	Niemcy	22,6	Francja	30,4	121,0	Niemcy	29,0
Belgia	24,6	129,0	Włochy	22,3	Niemcy	30,4	121,0	Belgia	28,9
Francja	23,7	124,0	Finlandia	22,3	W. Brytania	29,6	118,0	Francja	27,1
Włochy	20,9	109,0	Francja	22,0	Włochy	26,2	104,0	Hiszpania	25,7
Hiszpania	15,7	82,0	Hiszpania	18,5	Hiszpania	23,9	95,0	Włochy	25,5
Cypr	14,5	76,0	Cypr	16,9	Cypr	21,7	86,0	Cypr	24,0
Grecja	12,6	66,0	Grecja	16,0	Grecja	21,3	85,0	Grecja	23,6
Portugalia	12,0	63,0	Malta	15,9	Słowenia	18,4	73,0	Słowenia	22,8
Malta	10,8	57,0	Słowenia	15,2	Portugalia	15,7	63,0	Czechy	20,2
Słowenia	10,8	57,0	Portugalia	14,9	Czechy	14,2	57,0	Malta	19,1
Czechy	6,0	31,0	Czechy	13,0	Malta	13,8	55,0	Portugalia	19,1
Węgry	5,0	26,0	Węgry	10,5	Estonia	12,0	48,0	Słowacja	18,1
Polska	4,9	26,0	Słowacja	9,5	Słowacja	12,0	48,0	Estonia	16,9
Estonia	4,5	24,0	Polska	9,2	Węgry	10,5	42,0	Węgry	16,1
Słowacja	4,1	22,0	Estonia	8,6	Łotwa	10,2	41,0	Litwa	15,5
Łotwa	3,6	19,0	Litwa	7,5	Litwa	9,6	38,0	Łotwa	14,4
Litwa	3,5	18,0	Łotwa	7,0	Polska	9,5	38,0	Polska	14,1
Rumunia	1,8	9,0	Bułgaria	8,5	Rumunia*	5,8	23,0	Bułgaria	10,4
Bułgaria	1,7	9,0	Rumunia	5,0	Bułgaria	4,5	18,0	Rumunia*	10,4

* Rumunia – 2007 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu [www.epp.eurostat.ec.europa.eu].

mieszkańca tego kraju przypadało 42,4 tys. euro produkcji krajowej, co w rzeczywistości, po uwzględnieniu cen dóbr i usług na rynku krajowym, przekładało się na 30,1 tys. PPS. Zatem PKB na mieszkańca po uwzględnieniu wpływu cen było niższe o 29% od wartości nominalnej.

Zamożność mieszkańców Europy mierzona w jednostce PPS, nie wykazuje już tak wielkich dysproporcji, jak miało to miejsce przy nominalnym wyrażaniu PKB. Podaż i popyt, w tym również na żywność, są regulowane za pomocą cen. Mają one równie znaczący wpływ na siłę nabywczą, co dochody świadczące o dobrobycie mieszkańców danego kraju.

Mieszkańcy danego kraju muszą dysponować odpowiednią siłą nabywczą, która umożliwi im zakup na rynku niezbędnych i preferowanych produktów żywnościowych. Wówczas możemy mówić o dostępności żywności pod względem ekonomicznym. Siłę nabywczą konsumentów na rynku żywności wyznaczają [Małyśz 2009]: ich dochody, ceny żywności i ceny pozostałych dóbr oraz usług.

Wynagrodzenia

Wysokie PKB bogatszych krajów Unii powinno przekładać się na równie wysokie dochody osobiste. Są one pierwszym z czynników decydujących o sile nabywczej ludności i gwarantem bezpieczeństwa żywnościowego w aspekcie ekonomicznym. Problem ograniczonej dostępności ekonomicznej żywności może zatem dotyczyć krajów mniej zamożnych, w których mieszkańcy mają niższe dochody, a także wszystkich najuboższych gospodarstw domowych, niezależnie od kraju jaki zamieszkują, ponieważ: „bezpieczeństwo żywnościowe na poziomie narodowym i gospodarstwa domowego jest bardziej kwestią dostępu ekonomicznego niż osiągalności fizycznej” [Gulati 2000].

Zakładając, że podstawowym źródłem dochodów osobistych ludności są wynagrodzenia za pracę, można porównać te dochody obserwując poziom przeciętnych i minimalnych wynagrodzeń miesięcznych (tab. 2). Te ostatnie mają istotny wpływ na dochód najsłabszych ekonomicznie gospodarstw domowych. W tabeli 2 zebrano dane o wynagrodzeniach przeciętnych pracowników zatrudnionych w przemyśle i usługach (sekcje C-K klasyfikacji NACE). Są to wynagrodzenia pomniejszone o naliczone składki na ubezpieczenia społeczne i podatek dochodowy, czyli wynagrodzenia netto stanowiące kwotę do dyspozycji pracowników i ich rodzin. Razem z przeciętnymi wynagrodzeniami zestawiono tabeli 2 informacje o stawkach najniższych wynagrodzeń obowiązujących w 2000 i 2008 r. we wszystkich tych krajach Unii, w których ustala się takie wynagrodzenie.

Zgodnie z zapisami Europejskiej Karty Społecznej z 1961 r. każdy pracownik ma prawo do godziwego wynagrodzenia za pracę. Komitet Niezależnych Ekspertów Rady Europy uznał za godziwe wynagrodzenie minimalne kształtujące się na poziomie 68% przeciętnego wynagrodzenia, w metodologii OECD przyjęto 66% [Gardawski 2004]. Wynagrodzenie minimalne powinno zaspokajać potrzeby podstawowe człowieka. Zgodnie z piramidą potrzeb Masłowa są to potrzeby fizjologiczne i potrzeba bezpieczeństwa, w tym głównie bezpieczeństwa żywnościowego.

W Unii Europejskiej 20 państw wyznacza ustawowo wysokość płacy minimalnej. Do tych, które tego nie robią należą: Dania, Niemcy, Szwecja, Austria, Finlandia, Włochy i Cypr, czyli kraje, w których przeciętne wynagrodzenie jest wysokie. Wskaźnik godziwego wynagrodzenia był w krajach należących obecnie do Unii Europejskiej bardzo zróżnicowany (od 27 w Rumunii do 73% w Belgii). W roku 2008 jego dysproporcje zmniejszyły się (od 42 w Estonii do 67% w Belgii). Niezależnie od wysokości przeciętnych wynagrodzeń w 2000 r. niewiele było państw (Francja, Belgia i Słowenia), w których płaca minimalna osiągałaby zalecany przez ekspertów RE lub OECD poziom (w roku 2008 – tylko Belgia). W tabeli 2 zaznaczono te kraje, w których wynagrodzenie minimalne przekraczało 60% wynagrodzenia przeciętnego. Obok bogatych państw „starej” Unii w 2000 r. znalazły się także dwa państwa byłego bloku wschodniego – Słowenia i Litwa. Wyznaczanie płacy minimalnej na godziwym poziomie ma znaczenie w krajach biedniejszych, gdzie więcej jest gospodarstw domowych słabych ekonomicznie. Zagwarantowanie płacy minimalnej na odpowiednio wysokim poziomie daje tym gospodarstwom poczucie bezpieczeństwa i zapewnia dostępność ekonomiczną odpowiedniej żywności. W 2008 r. udział minimalnej płacy w przeciętnym wynagrodzeniu wzrósł: w Polsce, Czechach, Rumunii, Bułgarii i na Węgrzech.

Ceny

Siła nabywczą ludności, a co się z tym wiąże, dostępność ekonomiczna żywności, zależy od wysokości osiąganych dochodów i od poziomu cen. Gospodarstwa domowe czerpiące wysokie dochody z pracy tylko niewielką ich część przeznaczają na konsumpcję dóbr żywnościowych. Stąd ceny żywności nie mają większego wpływu na siłę nabywczą tych gospodarstw. Są jednak istotne

Tabela 2. Kraje UE według przeciętnego i minimalnego miesięcznego wynagrodzenia

Kraje	Przeciętne i minimalne wynagrodzenie miesięczne w krajach UE							
	przeciętne			minimalne			M/P [%]	
	w euro		w PPS	w euro		w PPS		w euro
	2000				2008			
UE 27	1355	-	-	-	UE 27	1824	-	-
W. Brytania	2376	971	832	41	Irlandia	2954	1462	1153
Luksemburg	2089	1191	1174	57	Luksemburg	2823	1570	1352
Dania	1761	-	-	-	W. Brytania	2606	1223	1113
Holandia	1741	1092	1092	63	Dania	2384	-	-
Niemcy	1725	-	-	-	Holandia	2255	1335	1291
Szwecja	1724	-	-	-	Szwecja	2217	-	-
Austria	1711	-	-	-	Finlandia	2135	-	-
Francja	1586	1049	991	66	Austria	2128	-	-
Belgia	1503	1096	1075	73	Niemcy	2097	-	-
Finlandia	1482	-	-	-	Francja	1974	1280	1152
Irlandia	1461	945	823	65	Belgia	1950	1310	1183
Włochy	1197	-	-	-	Cypr	1844	-	-
Hiszpania	1147	425	500	37	Grecja	1568	681	723
Cypr	1080	-	-	-	Włochy	1542	-	-
Grecja	968	526	628	54	Hiszpania	1539	700	731
Malta	938	500	725	53	Malta	1161	612	781
Portugalia	706	371	447	53	Portugalia	1075	497	574
Słowenia	520	375	597	72	Słowenia	880	539	649
Polska	351	159	289	45	Czechy	692	304	443
Czechy	296	111	234	38	Estonia	665	278	362
Słowacja*	233	114	180	49	Polska	598	313	468
Węgry	224	100	200	45	Słowacja	548	234	373
Estonia*	192	118	194	61	Łotwa	490	229	305
Litwa	172	106	221	62	Litwa	480	232	347
Łotwa	163	84	152	52	Węgry	478	273	394
Rumunia	92	25	53	27	Rumunia	330	141	223
Bulgaria	88	38	99	43	Bulgaria	206	113	224

* wynagrodzenie minimalne za 2002 r. Uwaga: w Austrii, Danii, Niemczech, Włoszech, Cyprze, Finlandii i Szwecji nie ustala się ustawowej płacy minimalnej. Dla pozostałych krajów podano ją za I półrocze danego roku. Źródło: jak w tab. 1.

dla tej części europejskiego społeczeństwa, która znaczącą część swoich poborów wydaje na zakup żywności i napojów bezalkoholowych.

W tabeli 3 uszeregowano kraje UE według relacji wynagrodzeń netto, w poszczególnych krajach członkowskich do przeciętnego wynagrodzenia w całej Wspólnocie. Zestawiono ten poziom wynagrodzeń z porównawczym wskaźnikiem cen dóbr i usług konsumpcyjnych, w tym cen żywności. Dodatkowo obliczono, jaka część wynagrodzenia przeznaczana jest na zakup produktów spożywczych. Z tych zestawień i porównań wynika kilka obserwacji:

- kraje UE można podzielić na bogate, w których przeciętne wynagrodzenie przewyższa średnie dla Unii i biedniejsze, w których zarabia się poniżej średniej,
- w roku 2008 krajów bogatych było mniej niż w 2000 (7 wobec 9 w 2000 r.), a przewaga wynagrodzeń w odniesieniu do średniej unijnej zmniejszyła się,
- w krajach bogatych zarówno wynagrodzenia jak też ceny odbiegały w górę od przeciętnych we Wspólnocie (wyjątek – Holandia),
- wśród państw „starej” Unii często były przypadki, gdy wynagrodzenia nie osiągały poziomu średniego dla tej grupy państw, a ceny przekraczały znacznie ten poziom (do takich państw należały: w 2000 r. – Irlandia i Finlandia, w 2008 r. – Francja, Belgia, Finlandia, Dania),
- poziom cen żywności był relatywnie wyższy od poziomu cen wszystkich dóbr konsumpcyjnych u większości członków UE zarówno w 2000, jak też w 2008 r. (ciemnoszare pola), w tym bez wyjątku we wszystkich nowych krajach członkowskich,
- różnica między tymi dwoma poziomami cen była tym wyższa, im niższe były zarobki w danym kraju (w Bułgarii wynosiła aż 24,2 p.p. w 2000 r. i 17,1 p.p. w 2008 r.),

Tabela 3. Kraje UE według poziomu wynagrodzeń, cen i udziału wydatków na żywność na żywność [PPS]

Kraje	Poziom wynagrodzenia, ceny i udział wydatków na żywność w krajach UE										
	przeciętne wynagrodzenie (UE-27 = 100)					kraje					część wynagrodzenia przeznaczana na żywność [%]
	porównawczy wskaźnik cen		żywności (UE-27 = 100)		część wynagrodzenia przeznaczana na żywność [%]		przeciętne wynagrodzenie (UE-27 = 100)		porównawczy wskaźnik cen		
dóbr i usług konsumpcyjnych (UE-27 = 100)		dóbr i usług konsumpcyjnych (UE-27 = 100)		dóbr i usług konsumpcyjnych (UE-27 = 100)		dóbr i usług konsumpcyjnych (UE-27 = 100)		dóbr i usług konsumpcyjnych (UE-27 = 100)		dóbr i usług konsumpcyjnych (UE-27 = 100)	
2000		2008		2000		2008		2000		2008	
UE 27	100,0	100,0	100,0	100,0	8,6	UE 27	100,0	100,0	100,0	100,0	8,2
Luksemburg	149,9	110,3	112,1	112,1	8,2	W. Brytania	142,9	101,1	102,7	102,7	5,1
W. Brytania	149,6	121,0	118,1	118,1	5,8	Luksemburg	130,0	128,5	116,5	116,5	7,7
Austria	123,8	104,1	108,8	108,8	7,5	Irlandia	126,9	130,9	127,5	127,5	5,0
Holandia	123,4	99,4	99,0	99,0	7,5	Holandia	118,9	105,7	89,5	89,5	8,1
Niemcy	120,5	110,2	106,9	106,9	7,2	Austria	111,0	109,2	110,8	110,8	7,4
Francja	109,5	105,5	114,2	114,2	9,0	Niemcy	110,9	103,1	105,9	105,9	6,8
Belgia	104,8	102,5	105,7	105,7	8,8	Szwecja	106,2	119,9	117,5	117,5	7,3
Dania	101,7	132,3	139,2	139,2	7,9	Francja	97,8	111,3	105,2	105,2	10,3
Szwecja	100,4	127,3	131,9	131,9	8,0	Belgia	96,3	114,9	111,9	111,9	8,5
Hiszpania	99,6	84,2	86,5	86,5	9,9	Finlandia	94,2	123,3	125,7	125,7	8,7
Irlandia	96,9	113,1	116,9	116,9	7,6	Dania	92,6	146,0	145,7	145,7	7,9
Włochy	94,0	98,1	105,1	105,1	11,8	Grecja	91,5	93,7	100,6	100,6	13,0
Malta	92,6	69,1	87,7	87,7	10,6	Hiszpania	88,4	95,3	93,7	93,7	10,9
Finlandia	88,9	120,3	119,6	119,6	9,0	Cypr	87,3	91,8	106,1	106,1	13,1
Cypr	87,4	87,9	101,9	101,9	11,3	Malta	80,8	73,9	87,3	87,3	11,9
Grecja	86,1	81,1	88,3	88,3	12,9	Włochy	80,1	106,6	115,4	115,4	11,4
Portugalia	71,0	83,5	88,1	88,1	12,1	Portugalia	67,8	85,8	86,9	86,9	12,8
Słowenia	52,5	71,1	92,4	92,4	14,1	Słowenia	58,6	81,4	91,4	91,4	12,5
Czechy	46,5	42,9	54,8	54,8	14,5	Czechy	52,2	68,0	80,6	80,6	13,1
Polska	46,0	51,4	58,8	58,8	14,7	Polska	47,5	63,4	74,5	74,5	15,4
Słowacja	39,1	39,8	56,7	56,7	14,2	Estonia	46,8	71,7	82,1	82,1	15,6
Węgry	34,1	43,3	58,2	58,2	16,2	Słowacja	42,8	64,3	80,4	80,4	16,0
Estonia	25,0	48,3	71,3	71,3	19,7	Litwa	40,7	59,5	71,0	71,0	22,5
Litwa	24,5	49,7	70,8	70,8	27,6	Węgry	38,5	63,1	77,2	77,2	15,4
Łotwa	20,9	44,4	62,2	62,2	23,6	Łotwa	37,0	67,6	77,2	77,2	18,5
Rumunia	19,2	36,6	57,1	57,1	22,4	Rumunia	29,8	54,5	70,1	70,1	26,1
Bułgaria	17,2	32,3	56,5	56,5	21,4	Bułgaria	22,5	44,2	61,3	61,3	20,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu [www.epp.eurostat.ec.europa.eu].

- duża część wynagrodzenia (nawet powyżej 20%) była przeznaczana na żywność w krajach biedniejszych,
- niezależnie od wysokości wynagrodzeń, zarówno w grupie państw o wyższych, jak i niższych poborach występowały kraje, w których stosunkowo dużą część wynagrodzenia przeznaczali na zakup żywności (w tabeli 3 – jasnoszarym kolorem – wśród bogatych państw: Luksemburg, Francja, Hiszpania, Włochy, a wśród biedniejszych: Litwa i Rumunia).

Taką sytuację w krajach bogatszych można tłumaczyć na dwa sposoby. Po pierwsze mieszkańcy tych krajów mogą sobie pozwolić na sięganie po droższe produkty spożywcze, zwłaszcza gdy są smakoszami, jak Francuzi, stąd większe wydatki na żywność. Po drugie, tradycje kulinarne krajów południowych, w których dominuje jedzenie większych rodzinnych posiłków sprawiają, że np. włoskie rodziny zaopatrują się w większą ilość żywności. Zwiększone wydatki na żywność występują w tych krajach, w których słabe rolnictwo nie sprzyja spożyciu naturalnemu i wszystkie produkty żywnościowe muszą być zakupywane.

Każde państwo powinien zapewniać swoim obywatelom bezpieczeństwo żywnościowe oddziałując na ich siłę nabywczą. Optymalnym sposobem takiego działania jest stwarzanie warunków do wzrostu dochodów osobistych obywateli, czyli – realnego dochodu, tzn. wyprzedzającego wzrost cen towarów i usług [Małyśz 2008]. Dane według parytetu siły nabywczej przedstawione w tabeli 3 pokazują, że w 2000 roku w 16 z 27 państw UE ceny towarów i usług konsumpcyjnych były relatywnie na wyższym poziomie niż wynagrodzenia (w porównaniu do średniego poziomu wynagrodzeń i cen dla całej UE), a w 2008 roku – w 21 krajach. Różnica między wynagrodzeniami i cenami sięgała w Danii ponad 50 p.p. w 2008 r. Poziom przeciętnych wynagrodzeń w tym kraju był o 7,4 p.p. niższy niż średnio w UE, a poziom cen o 46 p.p. wyższy od średniego poziomu uniijnych cen dóbr i usług konsumpcyjnych. Świadczy to o słabej sile nabywczej duńskich wynagrodzeń. Pomimo, że były one nominalnie bardzo wysokie (czwarta pozycja w 2008 r. – tab. 2), wyższy od nich indeks cen sprawił, że wyrażone w jednostce PPS uplasowały Danię dopiero na jedenastej pozycji w UE (tab. 3).

Wysoki poziom cen dotkliwie zmniejszył możliwości nabywcze biedniejszych krajów (zajmujących dolne pozycje w tabeli 3). Siła nabywcza ich mieszkańców zmniejszyła się w ostatnim okresie. Ceny wzrastały szybciej niż wynagrodzenia. W odniesieniu do średnich uniijnych wskaźników dysproporcje między nimi w roku 2008 względem roku 2000 zwiększyły się do ponad 20 p.p. w: Słowenii, Estonii, Słowacji, Łotwie, Rumunii, Bułgarii i na Węgrzech.

Podsumowanie

Światowy kryzys gospodarczy wpłynął na bezpieczeństwo żywnościowe również w Europie. Dostępność ekonomiczna żywności zmniejszyła się, głównie za sprawą cen rosnących szybciej niż wynagrodzenia ludzi. Wśród bogatych krajów UE najbardziej odczuła to Dania. Jednak problem ograniczonej ekonomicznej dostępności odpowiednich produktów spożywczych najbardziej dotknął biedniejsze kraje Wspólnoty. Należały do nich: Rumunia, Łotwa, Węgry i Estonia. Relatywnie wysokie ceny w tych krajach spowodowały, że siła nabywcza niewysokich pensji ich mieszkańców została w roku 2008 dodatkowo osłabiona o blisko 1/4 w porównaniu do poziomu średniego dla Unii Europejskiej.

Literatura

- Eurostat. [www.epp.eurostat.ec.europa.eu].
- Gardawski J.** 2004: Płaca minimalna i struktura wynagrodzeń: Polska a kraje Unii Europejskiej. [www.eurofound.europa.eu/eiro/2003/12/feature/pl0312105fp1.doc].
- Gulati A.** 2000: Globalization. WTO and food security: Emerging issues and options. *Quarterly Journal of International Agriculture*, nr 4, s. 343.
- Małyśz J.** 2009: Ekonomiczna interpretacja bezpieczeństwa żywnościowego. [W:] *Bezpieczeństwo żywności w erze globalizacji* (red. S. Kowalczyk). Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, s. 86, 94.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 13 stycznia 2009 r. w sprawie wspólnej polityki rolnej i światowego bezpieczeństwa żywnościowego [http://www.europarl.europa.eu].
- Rocznik Statystyczny RP 2009. GUS, Warszawa, s. 750.

Summary

The aim of this paper was to analyze of factors, which determine economic access to food, i.e. incomes, consumer goods and services prices, of which food and non-alcoholic beverages prices. It was also the attempt an assessment of these factors influence on the European Union citizens purchasing power.

Adres do korespondencji:

mgr inż. Agnieszka Tarnowska
 Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
 Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej
 ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław, tel. (71) 368 07 58, e-mail: agnieszka.tarnowska@ue.wroc.pl